

Mishchenko V. S.

V. V. Dokuchaev Kharkov National Agrarian University

ESTIMATION OF ACTION EFFECTIVENESS IN SPECIAL REGIME OF TAXATION IN CATTLE-BREEDING

Summary

In the article an effectiveness of special taxation regime of agricultural enterprises in cattle-breeding has been analyzed. The specific features to apply a privilege regime of value-added tax for agrarian workers have been revealed. The influence of special taxation on the distribution of agricultural enterprises according to the profitability level has been asserted. The necessity to prolong the duration of the special taxation regime for agricultural enterprises from the 1st January, 2017 has been ascertained. Such administration will ensure a transparency of regulatory compliance and stimulate agricultural enterprises for production volume raise.

Key words: a special taxation regime, dairy cattle-breeding, value-added tax, financial result, production expenditures, profitability level.

УДК 334.012.6

Нітман І. І.

Львівський національний університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Проаналізовано регіональні програми розвитку малого та середнього підприємництва в Україні, проведено оцінку їх актуальності та результативності. Визначено основні напрями фінансового забезпечення підтримки сектору малого бізнесу з боку держави та їх динаміку, зважаючи на кризові етапи економіки України. Розглянуто декілька рекомендацій щодо більшої зосередженості та пропорційності державних програм підтримки малих та середніх підприємств.

Ключові слова: мале підприємництво, програми підтримки малого підприємництва, фінансове забезпечення, фінансово-кредитна та інвестиційна підтримка, пільгове кредитування.

Постановка проблеми. Зважаючи на погіршення кількісних та якісних показників стану малого та середнього підприємництва в Україні, дедалі частіше лунають закиди щодо неефективності державної підтримки цього сектору. Оскільки мале підприємництво займає особливе, стратегічно важливе місце в економіці, однак не здатне самостійно вирішувати низку проблем фінансового та інституційного характеру, державне втручання в процеси розвитку, підтримки та діяльності малого та середнього бізнесу є вкрай необхідним. Саме державна фінансова підтримка даного сектору на місцевому рівні дає змогу запобігти згортанню підприємництва, зростанню безробіття та сприяє вирішенню соціальних проблем у регіонах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність великої кількості невирішених питань у сфері малого бізнесу в Україні щороку підтверджується значною кількістю наукових досліджень у цьому напрямі. Найбільш вагомими внесками до аналізу та вирішення проблем фінансового забезпечення малого та середнього бізнесу в Україні здійснили такі науковці, як: З.С. Варналій, К.О. Ващенко, Т.Г. Васильців, В.Є. Воронін, В.М. Геєць, Е.М. Лібанова, А.І. Бутенко, І.М. Сараєва, Н.І. Носова, І.А. Бланк, В.Г. Федоренко, О.О. Другов, С.К. Реверчук, М.Д. Білик, Р.Д. Слав'юк.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових праць у даному напрямі, проблеми державного фінансового забезпечення підтримки та розвитку малого та середнього підприємництва є дуже актуальними і потребують проведення

аналізу фінансової підтримки з боку держави на регіональному рівні, чинників впливу та пошуку додаткових шляхів покращання ситуації сьогодення.

Мета статті полягає в аналізі регіональних програм розвитку малого підприємництва в Україні в динаміці останніх років задля визначення їх ефективності та результативності, висвітлення основних прогалин у державних програмах підтримки та можливих напрямках їх усунення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток підприємництва залежить від умов, створених в економіці, територіальних чинників та державного впливу. Чинники впливу на розвиток малого підприємництва відрізняються за методами та силою впливу. Методи підтримки малого підприємництва можна поділити на дві групи. До першої групи слід віднести стабільні, довготермінові заходи, так звані «правила гри», що встановлені в державі з певним економічним укладом. Це законодавче регулювання малого підприємництва, захист прав та рівність умов здійснення підприємницької діяльності, інфраструктурні рішення щодо транспорту та зв'язку, привабливості регіонів для здійснення підприємницької діяльності, формування бізнес-інкубаторів та технопарків. Друга група – це заходи, що охоплюють поточну діяльність підприємства і зосереджені, як правило, на вирішенні фінансових проблем малих підприємств. Сюди слід віднести податкові пільги, пільгові кредити та гарантії по кредитах, інвестиційні пільги, безпосередню участь держави у статутному фонді суб'єкта господарювання. Особливо виділяється підгрупа заходів, пов'язаних із підвищенням кваліфікації кадрів, задіяних у малому

підприємстві. Низка чинників мають особливу вагу для малого підприємства, і відсутність ефективних рішень у цій сфері завдає найбільшого удару аналізованому сектору. Це стосується передусім оподаткування малого бізнесу, а також зарегульованості підприємницького середовища з боку держави. Ще одним пластом проблем, з яким стикається мале підприємство, є обтяжливість соціального страхування, що включає сплату обов'язкових внесків. Як свідчать малі підприємства, відчувається брак доступних фінансових ресурсів, консультаційних центрів чи інформаційних бюро, що дають змогу подолати найбільшу поточну проблему малих підприємств – відсутність обігового капіталу, а звідси – і втрату ліквідності та платоспроможності.

Отже, для малого бізнесу властивими є проблеми пошуку фінансового капіталу, високотехнологічних інноваційних рішень, а також брак кваліфікованих кадрів.

Для забезпечення розвитку малого підприємства Верховною Радою України прийнято Закон України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємства в Україні» [2]. Заходи щодо реалізації Національної програми щорічно затверджуються Кабінетом Міністрів України, а обсяги їх бюджетного фінансування передбачаються Законом України про державний бюджет України на черговий рік. На регіональному рівні розробляються відповідні програми,

про виконання яких щоквартально звітують обласні адміністрації Міністерству економіки.

Досліджуючи стан реалізації та проблеми, при-таманні регіональним програмам розвитку малого підприємства, слід зосередити увагу на таких аспектах:

- фінансування регіональних програм у сфері підприємницької діяльності;
- фінансово-кредитна та інвестиційна підтримка малого підприємства;

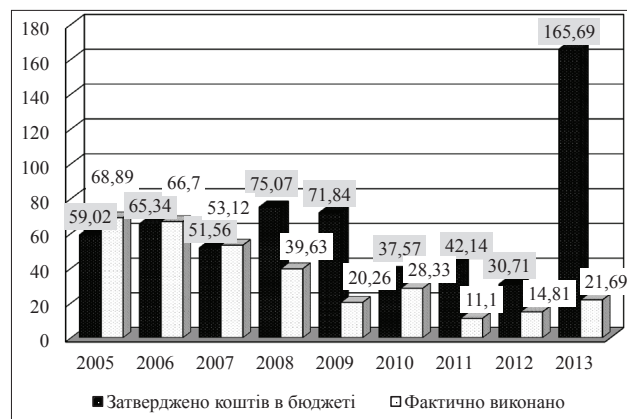

Рис. 1. Динаміка фінансування програм розвитку малого та середнього підприємства в 2005–2013 рр.

Таблиця 1

Інформація про стан фінансування та фактичного виконання регіональних програм розвитку малого підприємства в 2012–2013 рр.

Області	Затверджена сума бюджетних коштів на 2012 р., тис. грн.	Фактично виділено з державного та обласного бюджетів у 2012 р., тис. грн.	% виконання в 2012 р.	Затверджена сума бюджетних коштів на 2013 р., тис. грн.	Фактично виділено з державного та обласного бюджетів у 2013 р., тис. грн.	% виконання в 2013 р.
Івано-Франківська	1500,0	1370,9	91,4	1500,0	1165,7	77,7
АР Крим	2260,0	600,2	26,6	4448,1	522,9	11,8
Вінницька	1136,3	298,9	26,3	500,0	371,7	74,3
Волинська	271,6	271,6	100,0	195,0	28,1	14,4
Дніпропетровська	1874,0	0	0,0	84,4	0	0,0
Донецька	1741,9	1562,6	89,7	843,6	770	91,3
Житомирська	500,0	368	73,6	500,0	442	88,4
Закарпатська	587,5	94,8	16,1	246,0	3,5	1,4
Запорізька	700,0	283,1	40,4	375,0	344	91,7
Київська	1800,0	220	12,2	0,0	0	-
Кіровоградська	761,2	750,2	98,6	1577,0	1150,6	73,0
Луганська	2346,2	1817,3	77,5	0,0	9424,5	-
Львівська	500,0	330	66,0	500,0	130	26,0
м. Київ	2000,0	2000	100,0	30000,0	50	0,2
м. Севастополь	485,0	0	0,0	115,0	70	60,9
Миколаївська	461,8	295,8	64,1	420,0	351,9	83,8
Одеська	1851,0	1880,3	101,6	3850,0	2555,8	66,4
Полтавська	2000,0	111,1	5,6	0,0	653,9	-
Рівненська	235,6	227,6	96,6	160,0	149,1	93,2
Сумська	240,0	232,9	97,0	2320,0	500,5	21,6
Тернопільська	200,0	0	0,0	0	0	-
Харківська	2302,7	553,3	24,0	963,9	763,9	79,3
Херсонська	2736,5	150	5,5	150,0	50	33,3
Хмельницька	717,4	467,6	65,2	1363,7	416,2	30,5
Черкаська	500,0	0	0,0	800,0	540	67,5
Чернівецька	200,0	185,4	92,7	200,0	151,6	75,8
Чернігівська	800,0	743,1	92,9	2450,0	1084,4	44,3
	30708,7	14814,7	48,2	53561,7	21690,3	40,5

– ресурсна та інформаційна підтримка малого підприємництва.

Фінансове забезпечення регіональних програм. Однією з найвагоміших складових частин розвитку малого бізнесу є спрямування фінансових ресурсів із місцевих бюджетів на підтримку суб'єктів малого підприємництва, що сприяє економічному зростанню регіонів і вирішенню в них соціальних проблем.

Нестабільність фінансування регіональних програм і диспропорції у виділенні коштів для реалізації програмних заходів негативно позначаються на ефективності роботи місцевих органів виконавчої влади й самоврядування у підтримці сектору малого підприємництва і вирішенні соціально-економічних проблем регіонів.

Аналізуючи затверджені програми розвитку малого підприємництва в усіх регіонах, слід зазначити, що 2008–2009 рр. відзначаються відносною стабільністю в частині затверджених у бюджеті коштів на реалізацію програмних заходів на рівні близько 70 млн. грн. Уже в 2010–2012 рр. видаткова частина скорочується на 50%. Щодо фактично виділених коштів, то найнижчі показники виконання зафіксовано в 2011–2012 рр. у розмірі 11,1 і 14,8 млн. грн. відповідно. У 2013 р. на реалізацію регіональних та місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва передбачалося спрямувати кошти в сумі 165,7 млн. грн., що на 42,7% є більшим порівняно з 2012 р., в якому він становив 30,7 млн. грн. (рис. 1) [3; 4].

Проте якщо в 2012 р. відсоток фактично виділених коштів на реалізацію програмних заходів у всіх регіонах порівняно з плановими показниками становив 48,2%, то в 2013 р. – лише 13,1%, хоча ця сума на 22,1% більша, ніж було виділено в 2012 р.

Упродовж останніх років дії програми фінансування її заходів із місцевих бюджетів здійснювалось вкрай непропорційно (табл. 1) [4].

Зокрема, якщо в 2012 р. на фінансування програмних заходів у Києві було передбачено 2 млн. грн. і у звітному періоді виділено та використано 100% запланованих коштів, то вже в 2013 р. із запланованих 30 млн. грн. фактично використано 0,17% від цього обсягу (50 тис. грн.). У Львівській області в 2012 р. було заплановано 500 тис. грн., з яких виділено та використано 66% (330 тис. грн.), то вже в 2013 р. із запланованих 500 тис. грн. використано лише 26% (130 тис. грн.).

У різних регіонах України фактичні суми витрачених бюджетних коштів спрямовувались на низку заходів: компенсації відсотків за банківськими кредитами, фінансування бізнес-проектів на поворотній основі, пільгове кредитування, формування інфраструктури, навчально-методична робота, видання інформаційних бюлетенів, довідників, виставкові заходи та ін.

Аналіз структури фінансування заходів регіональних програм показує, що в більшості регіонів перевага надається фінансуванню бізнес-проектів на поворотній основі та пільговому кредитуванню (у 2012 р. це 31,1% від загальної суми витрачених бюджетних коштів, у 2013 р. – 28,5%) (рис. 2). Також слід зауважити, що в 2013 р. порівняно з 2012 р. значно зменшилась частка витрачених бюджетних коштів на компенсацію відсотків за банківськими кредитами малого бізнесу, а саме: якщо в 2012 р. було профінансовано дев'ять регіонів на загальну суму 4 143,7 тис. грн., що склало 28% від загальної суми, то в 2013 р. – лише один регіон (АР Крим) на суму 191,2 тис. грн. (0,88%).

Значні суми були спрямовані на формування інфраструктури та поповнення статутного капіталу малих підприємств та виставкові заходи, видання інформаційних бюлетенів та довідників [3; 4].

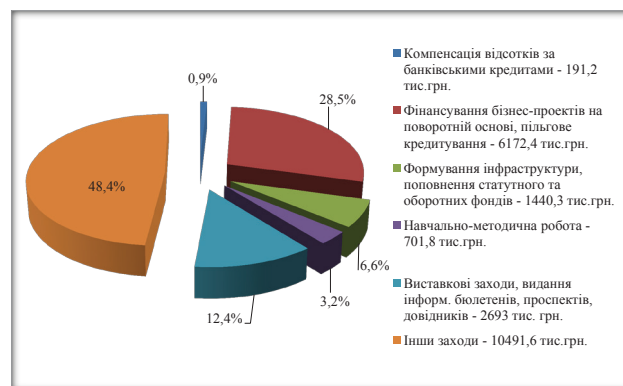

Рис. 2. Структура фінансування заходів регіональних програм розвитку малого підприємництва в 2012–2013 рр.

Так, близько 13% від загальних обсягів фінансування регіональних програм у 2012–2013 рр. було використано на надання інформаційної допомоги, здійснення навчання, організації семінарів, конференцій, забезпечення участі підприємців у виставкових заходах. У 2013 р. звітували про фінансування за цими напрямками роботи 20 регіонів України (крім Дніпропетровської, Київської, Луганської, Львівської, Тернопільської, Харківської та Черкаської областей).

Спостерігаючи динаміку фінансування програми розвитку малого та середнього підприємництва за п'ятирічний період, не можна визначити її прив'язки до основних показників розвитку цього сектору економіки – кількості діючих малих та середніх підприємств, ВВП, що ними виробляється, специфіки галузей, де зосереджена основна маса МСП, тощо. Це свідчить про невиваженість та декларативний характер значної частини розроблених програм. У 2008–2009 рр. недофінансування програми можна було списати на кризу, однак невідповідність планових та фактичних показників у наступних періодах указує на суттєві прорахунки в планах.

Фінансово-кредитна та інвестиційна підтримка. У країнах із розвинутою економікою найбільш поширеною формою фінансової підтримки малого бізнесу (70%) є кредитні ресурси банків, а в Україні наразі в більшості регіонів вирішення проблем дефіциту кредитних ресурсів для малого підприємництва здійснювалось шляхом надання відповідної інформаційної підтримки суб'єктам малого підприємництва про наявність кредитних ліній для суб'єктів малого бізнесу.

За умов економічної кризи більшість заходів місцевих органів виконавчої влади було спрямовано на відпрацювання вже існуючих фінансових технологій підтримки малого підприємництва, зокрема мікрокредитування, а також ними здійснювався пошук шляхів до співробітництва з недержавними фінансово-кредитними установами для спільної участі в кредитуванні суб'єктів малого підприємництва.

В умовах обмеження можливостей місцевих органів виконавчої влади у наданні прямої фінансової підтримки малому підприємству збільшується роль непрямих форм фінансової підтримки, таких як зменшення ставок окремих видів місце-

вих податків і зборів, встановлення пільг з орендної плати, диференційованих залежно від пріоритетності видів діяльності.

На місцевому рівні необхідно налагоджувати співпрацю з комерційними банками у запровадженні дієвих заходів фінансової підтримки малого підприємництва в рамках регіональних програм. Місцева влада та банківські установи мають розробити та узгодити спільні дії щодо кредитуванням бізнес-проектів суб'єктів малого підприємництва. Впровадження компенсації частини відсотків за банківські кредити, які надає підприємцям уповноважений банк, або надання гарантій повернення кредиту (у вигляді застави, ресурсного покриття або заставного майна) є найбільш поширеними механізмами такої співпраці.

Впродовж 2012–2013 рр. із місцевих бюджетів на часткову компенсацію відсотків за банківські кредити малих підприємств було виділено 4 334,9 тис. грн. Причому якщо в 2012 р. таку компенсацію отримали підприємці дев'яти регіонів на суму 4 143,7 тис. грн., то в 2013 р. – лише один регіон (АР Крим) на суму 191,2 тис. грн. Незважаючи на те що загальна сума фактично витрачених бюджетних коштів на фінансування заходів регіональних програм розвитку малого підприємництва в 2013 р. збільшилась на 46,4%, частка коштів на компенсацію відсотків за банківськими кредитами зменшилась аж на 95,4% від попереднього періоду.

Найбільш поширеним інструментом надання фінансової допомоги малому бізнесу на місцевому рівні є регіональні фонди підтримки підприємництва. В умовах припинення кредитування комерційними банками суб'єктів малого і середнього підприємництва регіональні фонди підтримки підприємництва в більшості регіонів продовжили реалізацію кредитних програм для малого і середнього підприємництва.

Фонди підтримки підприємництва, що функціонують у співпраці з місцевою владою, мають можливість визначати потреби малого підприємництва регіону шляхом вивчення звернень до них підприємців, кваліфіковано оцінювати та відбрати для подальшого фінансування інвестиційні проекти підприємців, надавати консультативно-методичну допомогу, фінансово-кредитну підтримку малому бізнесу, здійснювати моніторинг ефективності використання коштів та результативності впровадження бізнес-проектів.

Водночас для більшості регіонів характерна загальна проблема, яка полягає в тому, що регіональні фонди підтримки підприємництва на місцевому рівні формуються з тих же обмежених інвестиційних ресурсів, які в регіонах майже відсутні, тому ці фонди на даний час ще не стали дієвим інструментом реалізації державної програми підтримки бізнесу.

Згідно з розподілом видатків та надання кредитів із Державного бюджету України, кошти в напрямі розвитку та підтримки суб'єктів малого підприємництва виділялись по трьох статтях [1]:

- 1) заходи щодо реалізації Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні;
- 2) керівництво та управління у сфері регуляторної політики і розвитку підприємництва;
- 3) мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва.

Аналізуючи затверджені на мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва суми видатків із держбюджету України за останні п'ять років,

слід відзначити тенденцію до значного скорочення видатків у даному напрямі (табл. 2).

Таблиця 2
Аналіз розподілу видатків та надання кредитів із державного бюджету України на підтримку та розвиток МСП у 2012–2015 рр.

	Заходи щодо реалізації Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні, ст. 0490, тис. грн.	Керівництво та управління у сфері регуляторної політики та розвитку підприємництва, ст. 0411, тис. грн.	Мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва, тис. грн.
2012	3 563,8	9 958,8	10 300,0
2013	2 672,8	27 765,4	10 300,0
2014	0	17 897,2	875,2
2015	0	19 480,8	0

Якщо в 2010 р. у державному бюджеті передбачалося виділити 15 млн. грн. на підтримку суб'єктів малого підприємництва через Український фонд підтримки підприємництва (УФПП) у частині мікрокредитування, то в 2014 р. – лише 875,2 тис. грн.

Український фонд підтримки підприємництва мав би видавати позики під 11,63% річних (1,5 облікової ставки НБУ на момент укладання договору) на суму 50–100 тис. грн. на строк до року і 100–250 тис. грн. – на строк до трьох років із відстрочкою повернення основної суми боргу до одного року. Одержати позику мали шанс підприємці, чисельність співробітників яких не перевищувала 50 осіб, а річний валовий дохід не був більшим ніж 70 млн. грн.

Проте, беручи до уваги той же 2010 р., незважаючи на проведені конкурси на пільгове мікрокредитування, визначені переможці, коштів підприємці так і не отримали. Держкомпідприємству, який у той час був головним розпорядником коштів, асигнування були відкриті в останні дні 2010 р., і, відповідно, фактичних виплат здійснено не було.

Загалом, проведений аналіз указав на такі проблеми:

- часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва, є незначною, вибірковою та не охоплює всіх регіонів держави;

- надання кредитів, зокрема мікрокредитів, для ведення і започаткування власної справи через УФПП носить поодинокий характер та не може задовольнити потребу МСП у кредитних ресурсах;

- відсутній механізм компенсації видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого і середнього підприємництва та великими підприємствами;

- фінансова підтримка впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій та часткова компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями не знайшли свого відображення в регіональних програмах підтримки малого підприємництва.

Висновки. Збереження впродовж тривалого часу значних диспропорцій в обсягах фінансування регіональних програм та рівнях підтримки негативно впливає на розвиток малого бізнесу в

цілому в Україні, як наслідок, накопичення соціально-економічних проблем і гальмування їх вирішення в регіонах.

У цілому проведений нами аналіз фінансової підтримки малого і середнього підприємництва виділив різні етапи державної політики у сфері фінансової підтримки сектору малого бізнесу. 2008–2009 рр. характеризуються досить високими показниками затверджених регіональних програм, проте 2009 р. показує значну диспропорцію в частині затверджених і фактично виконаних програмних заходів, яку з упевненістю можна назвати наслідком економічної кризи України в 2008 р. Період 2010–2012 рр. можемо назвати періодом обмеженого фінансування, який характеризується незначними сумами затверджених в бюджеті країни коштів на розвиток і підтримку малого підприємництва, низькими фактично виконаними показниками, проте все-таки діяльність у регіонах у даному напрямі велася. А от період 2013–2014 рр. – це період значної диспропорції у фінансуванні програмних заходів підтримки МСП, який характеризується дуже високими, невиваженими рівнями затверджених коштів та абсолютно прогнозованим, зважаючи на

посткризовий період, низьким виконанням даних показників. 2014–2015 рр. – це період «політично-суспільної кризи» в країні, що обтяжується військовими діями та антинародною політикою уряду. У 2014–2015 рр. у бюджеті на реалізацію Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні не було затверджено жодних коштів. Це період «виживання» малого та середнього бізнесу шляхом тінізації частини діяльності.

В умовах економічних криз саме регіональні програми підтримки малого підприємництва є одним із важливих інструментів подолання кризових явищ у регіонах, залучення у сферу бізнесу та самозайнятості широких верств населення. Фінансування в повному обсязі заходів регіональних програм мало б створити умови для розвитку і зміцнення малого підприємництва та вирішувати соціально-економічні проблеми в регіонах.

У цілому розвиток сектору малого та середнього підприємництва може забезпечити цілеспрямована, націлена на кінцевий результат політика уряду та продумані і виважені регіональні програми, зокрема в частині фінансової підтримки підприємницької діяльності.

Список літератури:

1. Закон України «Про Державний бюджет України» за 2012–2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. Закон України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
3. Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні / Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємства. – К., 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkrp.gov.ua/list/18>
4. Офіційний сайт Державної регуляторної служби України. Узагальнені звіти про стан виконання регіональних та місцевих програм розвитку малого та середнього підприємництва в Україні за 2011–2013 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkrp.gov.ua/info>
5. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: Національна доповідь / К.О. Ващенко та ін. – К. : Держкомпідприємство, 2010. – 219 с.
6. Бережний Я.В. Щодо засад реалізації державної політики у сфері розвитку підприємства в Україні. Аналітична записка / Я.В. Бережний ; Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1596>
7. Напрями вдосконалення фінансово-кредитної підтримки підприємницького сектору України в контексті інтеграційних процесів / А.І. Бутенко, І.М. Сараєва, Н.І. Носова // Економічні інновації : зб. наук. праць. – Одеса : ППРЕД НАН України, 2015. – Вип. 59.
8. Варналій З.С. Пріоритети вдосконалення державної політики розвитку малого підприємництва в Україні / З.С. Варналій, Т.Г. Васильців, Д.С. Покришка // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 2(31).

Нитман И. И.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА НА РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ

Резюме

Проанализированы региональные программы развития малого и среднего предпринимательства в Украине, проведена оценка их актуальности и результативности. Определены основные направления финансового обеспечения поддержки сектора малого бизнеса со стороны государства и их динамика, несмотря на кризисные этапы экономики Украины. Рассмотрены несколько рекомендаций по большей сосредоточенности и пропорциональности государственных программ поддержки малых и средних предприятий. **Ключевые слова:** малое предпринимательство, программы поддержки малого предпринимательства, финансовое обеспечение, финансово-кредитная и инвестиционная поддержка, льготное кредитование.

Nitman I. I.

Ivan Franko National University of Lviv

ANALYSIS OF FINANCIAL PROVISION FOR GOVERNMENT SUBSIDIES FOR SMALL BUSINESS AT A REGIONAL LEVEL

Summary

The article analyses small and medium enterprise regional development programs in Ukraine and assesses their topicality and efficiency. The author has outlined the tendencies in government subsidizing of small business and their dynamics in spite of the crisis conditions in the Ukrainian economy. Considered a number of recommendations aimed at making state small and medium enterprise support programs more focused and proportionate.

Key words: small business, small enterprise support program, subsidies, financial-crediting and investment support, concessional lending.

УДК 658:338

Озімчук О. В.

Новолинський навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Тернопільського національного економічного університету

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Розкрито сутність економічного розвитку підприємства та проаналізовано основні його складники. Розглянуто та проаналізовано основні концепції розвитку підприємства. Запропоновано авторське визначення сутності поняття «розвиток підприємства» у вузькому та широкому розумінні.

Ключові слова: підприємство, розвиток підприємства, економічний розвиток, складники економічного розвитку, концепція розвитку, стратегічне управління.

Постановка проблеми. Істотний вплив на умови діяльності підприємств має процес формування ринкової економіки. В Україні змінилися форма власності, методи та принципи державного регулювання, міжнародна конкуренція. У сформованих умовах бізнесу традиційні методи управління підприємством мало підходять у швидкозмінному конкурентному середовищі на зовнішньому та внутрішньому ринках. Оптимальним процесом, який направлений на виживання та стабільне функціонування підприємства в подібних умовах є розвиток. У зв'язку з цим розвиток є важливою умовою ефективності життєдіяльності вітчизняних підприємств в конкурентній боротьбі на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Для розкриття поняття «економічний розвиток підприємства» необхідно спочатку окремо розкрити сутність таких понять, як «підприємство», «розвиток» та «економічний розвиток».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку підприємства досліджується в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних учених, а саме: Афанасьева Н.В., Раевневої О.В., Василенко В.О., Пономаренко В.С., Тридіда О.М., Кизима М.О., Пушкаря О.І., Богатирьова І.О., Кононенко І.В., Масленікової Н.П. та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Досягнення в області обґрунтування теоретичних основ розвитку підприємства висвітлені у великій кількості наукових праць, однак на сьогодні сутність, класифікація видових проявів на рівні підприємства чітко не визначені.

Мета статті полягає у дослідженні економічної сутності розвитку підприємства та виділенні його видових проявів на рівні підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальність і своєчасність проведення аналізу

методологічних підходів до оцінки рівня економічного розвитку підприємства підтверджується необхідністю вдосконалення існуючих концепцій вимірювання досягнень з урахуванням пріоритетності інноваційного шляху розвитку економіки в цілому.

Мета підприємства полягає в тому, щоб освоювати нові для нього ринки, повною мірою задовольняти потреби клієнтів. Успіхи або невдачі підприємства є наслідком передусім успіхів і невдач його керівника. Керівник має прагнути так організувати роботу на підприємстві, щоб вона якомога більше відповідала потребам усіх його стейкхолдерів [1, с. 182].

Будь-яке з прийнятих рішень повинне в довгостроковій перспективі свідчити про економічну користь підприємства. Отже, забезпечення виживання та розвитку підприємства на ринку слід уважати головним завданням менеджменту [2, с. 109].

Стратегічною метою господарювання будь-якої організації, у тому числі й торгівлі, є забезпечення сталого розвитку. Різні аспекти і проблеми сталого розвитку організації досліджені досить широко. Водночас проблеми взаємозв'язку сталого розвитку організацій та циклічного характеру розвитку економіки розглядаються недостатньо. Особлива увага їм приділяється тільки в періоди настання криз, що не повною мірою відображає наукові та практичні потреби [3, с. 143].

У вітчизняній економічній науці термін «стійкість економіки» отримав популярність у другій половині 90-х років. На думку Поповиченко І.В., основна причина інтересу як учених-економістів, так і практиків до проблеми сталого розвитку – це очевидна безперспективність ринкових реформ, їх нездатність подолати катастрофічне падіння і деградацію структури національної економіки. У силу